

INHOUD

1	GENESIS	11
2	LEER VAN JE FOUTEN	35
3	TERREURBESTRIJDING IN PRADA	61
4	STEVE UIT AMERIKA	89
5	CAMBRIDGE ANALYTICA	113
6	TROJAANSE PAARDEN	141
7	DE DONKERE DRIE	165
8	FROM RUSSIA WITH LIKES	195
9	MISDRIJVEN TEGEN DE DEMOCRATIE	225
10	THE APPRENTICE	253
11	COMING-OUT	277
12	ONTHULLINGEN	317
	EPILOOG	361
	DANKWOORD	375

GENESIS

Bij elke stap voel ik mijn nieuwe schoenen knellen aan de achterkant. Ik houd krampachtig een donkerblauwe map met documenten gescheiden door gekleurde tabbladen vast. Vol ontzag over waar ik ben en bezorgd over waar ik naartoe ga, probeer ik me te concentreren op het geluid van onze voetstappen. Een medewerker herinnert ons eraan dat we snel moeten lopen, zodat we niet gezien worden. We lopen langs bewakers in uniform een atrium in en buigen dan af, een gang in. De medewerker doet een deur open en we haasten ons een trap af en een hal in, die er precies hetzelfde uitziet als de vorige: marmeren vloeren, hoge plafonds, houten deuren en hier en daar een Amerikaanse vlag. We zijn met z'n zevenen en onze voetstappen echoën door de hal. We zijn er nu bijna, en dan word ik betrapt. Een congreslid ziet me en zwaait gedag. *Nu alweer terug?* Een handjevol journalisten wandelt een persconferentie uit. Ze hebben mijn knalroze haar in de gaten en weten meteen wie ik ben.

Twee cameramannen rennen voor me uit en beginnen achteruitlopend te filmen. Er vormt zich een menigte en het begint vragen te regenen: 'Meneer Wylie, een vraag namens NBC! Een vraag namens CNN! Waarom bent u hier?' Een van mijn advocaten herinnert me eraan dat ik mijn mond moet houden. De medewerker waarschuwt de journalisten dat ze afstand moeten houden en wijst me de weg naar een lift; we proppen ons erin. De camera's blijven klikken tot de deuren dicht zijn.

Ik zit klem achter in de lift, omsloten door mensen in pak.

We beginnen te zakken en dalen af tot diep onder de grond. Iedereen blijft stil op weg naar beneden. Mijn gedachten worden overspoeld door al het voorbereidingswerk dat ik met mijn advocaten heb gedaan: welke Amerikaanse wetten overtreden zijn en door wie, welke rechten ik wel en niet heb als niet-ingezetene op bezoek in Amerika, hoe ik op een rustige manier op beschuldigingen moet reageren en wat er gebeurt in het geval ik na afloop gearresteerd word. Ik heb geen idee wat ik kan verwachten. Dat heeft niemand.

De lift stopt en de deuren glijden open. Er is hier beneden niets te zien behalve een volgende deur, met een groot, rood bord waarop met witte letters GESLOTEN AFDELING staat. VERBODEN VOOR PUBLIEK OF MEDIA. We bevinden ons drie verdiepingen onder het Capitool van de vs, in Washington DC.

Achter de deur zijn de vloeren bedekt met zacht, kastanjebruin tapijt. Bewakers in uniform nemen onze telefoons en andere elektronische apparaten in beslag en leggen ze op genummerde schappen achter het bureau, één per persoon, en we krijgen allemaal een volgnummer. Ze vertellen ons dat we vanaf hier alleen potloden en papier bij ons mogen hebben. En ze waarschuwen ons dat als we weer naar buiten komen, onze papieren geconfisqueerd kunnen worden als blijkt dat we aantekeningen hebben gemaakt van wat voor vertrouwelijke informatie dan ook.

Twee bewakers duwen een enorme stalen deur open. Een van hen gebaart ons door te lopen en een voor een stappen we een lange hal met gedimd tl-licht in. De muren hebben donkerhouten panelen en aan iedere kant van de gang staat een lange rij Amerikaanse vlaggen opgesteld. Het ruikt naar een oud gebouw, belegen en muf, met een vleugje schoonmaakmiddel. De bewakers leiden ons de hal door, gaan linksaf en weer een deur door. Boven de deur hangt een houten zegel waarop een enorme adelaar ons aanstaart, pijlen vast in zijn klauwen. We zijn aangekomen op onze bestemming: de Sensitive Compartmentalised

Information Facility (SCIF) van de inlichtingendienstcommissie van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden – dezelfde kamer waar geheime vergaderingen van het Congres worden gehouden.

Bij binnenkomst word ik verblind door het felle tl-licht en mijn ogen hebben even tijd nodig om zich aan te passen. De ruimte is volstrekt onbeduidend: kale beige muren en een vergadertafel met stoelen eromheen. Het zou iedere kamer kunnen zijn in elk van de vele nietszeggende federale overheidsgebouwen die je overal in Washington ziet, maar ik word getroffen door de stilte van de SCIF. Het is er geluidsdicht en er zijn meerlaagse muren waardoor afluisteren niet mogelijk is. De constructie is naar verluidt explosiebestendig. Dit is een veilige ruimte, een plek voor Amerika's geheimen.

Zodra we zitten, beginnen de leden van het Congres binnen te druppelen. Medewerkers zetten mappen met tabbladen op tafel, één voor ieder lid van het comité. Adam Schiff, een vooraanstaande Democraat en afgevaardigde uit Californië, zit direct tegenover me en aan zijn linkerhand zit de afgevaardigde Terri Sewell, met Eric Swalwell en Joaquin Castro dicht bij elkaar aan het uiteinde. Ik word geflankeerd door mijn advocaten en mijn vriend Shahmir Sanni, een medeklokkenluider. We geven de Republikeinen een paar minuten om te komen opdagen. Ze komen niet.

Het is juni 2018 en ik ben in Washington om een getuigenis af te leggen aan het Amerikaanse Congres over Cambridge Analytica (CA), een defensie-aannemer voor psychologische oorlogvoering waar ik heb gewerkt en tevens de spin in een ingewikkeld web van Facebook, Rusland, WikiLeaks, de Trump-campagne en het Brexit-referendum. Als de voormalige onderzoeksdirecteur van CA heb ik bewijs meegenomen van de manier waarop het bedrijf een wapen maakte van Facebooks data en hoe de systemen die het heeft gebouwd miljoenen Amerikanen vatbaar heeft ge-

maakt voor propaganda van vijandige buitenlandse staten. Schiff neemt de leiding over de ondervraging. Als voormalig federaal aanklager is hij scherp en precies in zijn manier van ondervragen en dringt hij zonder tijd te verspillen door tot de kern van de zaak.

Heeft u met Steve Bannon gewerkt? *Ja.*

Heeft Cambridge Analytica contact gehad met potentiële Russische agenten? *Ja.*

Gelooft u dat deze data gebruikt zijn om Amerikaanse kiezers over te halen om te stemmen op de president van de Verenigde Staten? *Ja.*

Er gaat een uur voorbij, en dan twee uur, en dan drie. Ik heb er zelf voor gekozen om hier te komen en vragen te beantwoorden over hoe een liberale, homoseksuele Canadees van vierentwintig deel kon uitmaken van een Brits defensiebedrijf dat instrumenten voor psychologische oorlogvoering ontwikkelde voor alt-rightgroeperingen in Amerika. Ik was net afgestudeerd en had een baan aangenomen bij de SCL Group, een bedrijf dat kennis over informatiemissies leverde aan het Britse ministerie van Defensie en de NAVO. Westerse krijgsmachten worstelden met de aanpak van online radicalisering en de SCL Group wilde mijn hulp bij het opzetten van een team van datawetenschappers die nieuwe instrumenten konden ontwikkelen om online extremisme te herkennen en tegen te gaan. Het werk was fascinerend, uitdagend en opwindend tegelijkertijd. We stonden op het punt om nieuwe wegen in te slaan voor de cyberverdediging van Groot-Brittannië, Amerika en hun bondgenoten en om de opkomende opstanden van radicaal extremisme online te bestrijden, met data, algoritmes en doelgerichte teksten. Maar door een reeks van gebeurtenissen die zich in 2014 voordeed, werd ons project gekocht door een miljardair die het gebruikte om zijn eigen geradicaliseerde revolte in Amerika op te zetten.

Cambridge Analytica, een bedrijf waarvan bijna niemand ooit gehoord had, een bedrijf dat onderzoek naar psychologische profilering tot wapen maakte, kreeg het voor elkaar de wereld op zijn kop te zetten.

Als wapens in verkeerde handen vallen, wordt dat in militaire kringen ook wel *blowback* genoemd. Het leek erop alsof deze blowback midden in het Witte Huis ontploft was. Ik kon niet langer blijven werken aan iets wat onze samenleving zo ondermijnde en dus luidde ik de noodklok en heb ik alles gerapporteerd aan de autoriteiten en samengewerkt met journalisten om het publiek te waarschuwen over wat er aan de hand was. En nu ik voor deze commissie sta, met een jetlag van de trans-Atlantische vlucht van gisteren, kan ik het niet helpen dat ik me onder druk gezet voel door de vragen die steeds scherper worden. Mijn pogingen de fijne kneepjes van de activiteiten van Cambridge Analytica uit te leggen, zorgen meerdere malen voor verwarde gezichten, dus pak ik maar een map en schuif hem naar de Congresleden. Wat kan mij het ook schelen, denk ik. Ik ben al zo ver gekomen dat ik hun net zo goed alles kan geven wat ik bij me heb. Er zijn geen pauzes en de deur achter me blijft de hele tijd gesloten. Ik zit opgesloten in een benauwde kamer zonder ramen, diep onder de grond. Ik kan niets anders doen dan recht in de ogen van deze Congresleden kijken, die er allemaal achter proberen te komen wat er in vredesnaam met hun land gebeurd is.

Drie maanden eerder, op 17 maart 2018, hadden *The Guardian*, *The New York Times* en *Channel 4 News* tegelijkertijd de resultaten van een gemeenschappelijk onderzoek gepubliceerd dat een jaar geduurd had, een bal die aan het rollen was gebracht door mijn besluit om de waarheid te onthullen over het reilen en zeilen van Cambridge Analytica en Facebook. Mijn coming-out als klokkenluider had gezorgd voor het grootste datacriminaliteitsonderzoek in de geschiedenis. In Groot-Brittannië waren de

National Crime Agency (NCA), MI5 (de binnenlandse inlichtingendienst van het VK), de Information Commissioner's Office (de toezichthouder voor gegevensbescherming), de kiesraad en de politie van Londen er allemaal bij betrokken. In de Verenigde Staten waren de FBI, het ministerie van Justitie, de Securities and Exchange Commission (SEC) en de Federal Trade Commission (FTC) aan boord gekomen.

Tijdens de weken voor die eerste publicatie kreeg het onderzoek van speciaal aanklager Robert Mueller de nodige aandacht. In februari had Mueller dertien Russische staatsburgers en drie Russische bedrijven aangeklaagd. Het betrof twee afzonderlijke beschuldigingen van samenzwering. Een week later kwamen de aanklachten tegen de voormalige manager van de Trump-campagne Paul Manafort en zijn plaatsvervanger Rick Gates. Op 16 maart ontsloeg procureur-generaal Jeff Sessions de onderdirecteur van de FBI, Andrew McCabe, iets meer dan vierentwintig uur voordat hij met pensioen zou gaan. Iedereen was wanhopig op zoek naar informatie over wat er was gebeurd tussen de campagneleiders van Trump en Rusland, maar niemand was in staat geweest om een en ander met elkaar in verband te brengen. Ik zorgde voor het bewijs dat Cambridge Analytica koppelt aan Donald Trump, Facebook, de Russische geheime dienst, internationale hackers en Brexit. Dit bewijs onthult hoe een obscure buitenlandse defensieaannemer zich bezighoudt met illegale activiteiten en ook is gebruikt voor de overwinning van de Trump- en de Brexit-campagnes. De e-mails, interne aantekeningen, rekeningen, geregistreerde banktransacties en projectdocumentatie die ik had meegenomen, lieten zien dat Trump en Brexit eenzelfde strategie hadden gebruikt, aangestuurd door grotendeels dezelfde personen – dit alles onder een schim van heimelijke deelname door Rusland.

Twee dagen nadat het verhaal was gepubliceerd, werd er in het Britse Lagerhuis een *urgent question* (vraag met spoed) in-

gediend. Het leidde tot een zeldzaam moment van solidariteit tussen de regering en de oppositie, waarbij er eensgezind gesproken werd over Facebooks nalatigheid waardoor het platform een vijandig propagandanetwerk voor verkiezingen was geworden, met alle gevolgen voor westerse democratieën van dien. Een volgende golf verhalen concentreerde zich op de Brexit, waarbij de integriteit van het referendum ter discussie werd gesteld. Ik had een verzameling documenten aan justitie gegeven die onthulden dat de Vote Leave-campagne geheime dochterondernemingen van Cambridge Analytica had gebruikt om zwart geld uit te geven aan het verspreiden van desinformatie op Facebook- en Google-advertentienetwerken. De kiesraad van het VK heeft vastgesteld dat dit onrechtmatig was en het complot is uiteindelijk een van de ergste schendingen met de meest verstrekende gevolgen inzake campagnefinancieringswetgeving in de Britse geschiedenis. Het kantoor van 10 Downing Street raakte in een communicatiecrisis toen het bewijs van Vote Leaves bedrog aan de oppervlakte kwam. De NCA en MI5 ontvingen later bewijs van de directe relatie tussen de Russische ambassade en de belangrijkste financiers van de pro-Brexit-campagnes tijdens het referendum. Een week later kelderde de waarde van Facebooks aandelen met 18 procent, oftewel tachtig miljard dollar. En de onrust zette door, culminerend in wat nog steeds geldt als het grootste verlies binnen een dag in de geschiedenis van de Amerikaanse aandelenkoersen.

Op 27 maart 2018 werd ik op het matje geroepen bij het Britse parlement voor een rechtstreeks uitgezonden openbare hoorzitting, iets waar ik de volgende paar maanden redelijk aan gewend zou raken. We behandelden alles, van Cambridge Analytica's afhankelijkheid van hackers en omkoping tot Facebooks inbreuk op data en missies van de Russische geheime dienst. Na de hoorzitting hebben de FBI, de DOJ (het Amerikaanse ministerie van Justitie), de SEC en FTC onderzoeken ingesteld. De us

House Intelligence Committee, de inlichtingendienst van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, de House Judiciary Committee, de juridische commissie van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, de Senate Intelligence Committee, de inlichtingendienst van de Amerikaanse Senaat, en de Senate Judiciary Committee, de juridische commissie van de Amerikaanse Senaat, wilden allemaal met me komen praten. Binnen een paar weken hadden ook de Europese Unie en meer dan twintig landen een onderzoek ingesteld naar Facebook, sociale media en desinformatie.

Ik had mijn verhaal aan de wereld verteld en nu was ieder scherm in een spiegel veranderd die het naar mij weerkaatste. Twee weken achter elkaar was mijn leven een chaos. De dagen begonnen om zes uur 's morgens met optredens in Britse ontbijtshows en Europese programma's en gingen vervolgens tot middernacht door met interviews op Amerikaanse zenders. Overal werd ik achtervolgd door verslaggevers. Ik begon dreigementen te ontvangen. Uit angst voor mijn veiligheid moest ik lijfwachten inhuren voor openbare evenementen. Mijn ouders, die allebei arts zijn, hebben tijdelijk hun praktijken moeten sluiten vanwege de uitzinnige journalisten die vragen stelden en patiënten bang maakten. In de volgende maanden werd mijn leven bijna onhoudbaar, maar ik wist dat ik alarm moest blijven slaan.

Het verhaal van Cambridge Analytica laat zien hoe onze identiteit en ons gedrag koopwaar zijn geworden in de risicovolle datahandel. De bedrijven die controle hebben over de toevloed van informatie behoren tot de machtigste van de wereld; de algoritmes die zij hebben opgesteld, geven vorm aan gedachten op een manier die vroeger niet voor te stellen was. Ongeacht welke kwestie je het meest aan het hart gaat – vuurwapengeweld, immigratie, vrijheid van meningsuiting, godsdienstvrijheid – je kunt niet om Silicon Valley, het nieuwe epicentrum van onze perceptiecrisis, heen. Mijn werk voor Cambridge Analytica heeft

de schaduwzijde van technologische innovatie ontmaskerd. We hebben geïnnoveerd. De alt-rightbeweging heeft geïnnoveerd. Rusland heeft geïnnoveerd. En Facebook, diezelfde site waar jij je uitnodigingen voor feestjes en babyfoto's deelt, heeft de ontketening van die innovaties toegelaten.

Ik vermoed dat ik geen interesse had gehad in technologie, of bij Cambridge Analytica was gaan werken, als ik in een ander lichaam geboren was. Ik viel terug op computers omdat er niet veel anders te doen was voor een kind zoals ik. Ik ben opgegroeid op Vancouver Island, aan de westkust van British Columbia in Canada, omgeven door zeeën, bossen en akkers. Mijn ouders waren zoals ik al zei allebei arts en ik was hun oudste kind, waarna er twee zusjes kwamen, Jaimie en Lauren. Toen ik elf was, begon ik te merken dat mijn benen stijver en stijver werden. Ik kon niet zo snel rennen als andere kinderen en ik begon een gek loopje te krijgen, waardoor ik natuurlijk een doelwit voor pesterijen werd. Ik werd gediagnostiseerd met twee relatief zeldzame aandoeningen, waarvan de symptomen onder andere bestonden uit hevige neuropathische pijn, zwakke spieren, slechthoortheid en slechthorendheid. Toen ik twaalf was, zat ik in een rolstoel – precies op tijd voor de start van de puberteit – en ik heb de rest van mijn schooltijd in die rolstoel gezeten.

Als je in een rolstoel zit, behandelen mensen je anders. Je kunt je soms meer een object dan een persoon voelen: de manier waarop je je beweegt, wordt de manier waarop mensen je definiëren en begrijpen. Je moet gebouwen anders benaderen: door welke ingang kan ik naar binnen? Hoe kan ik mijn bestemming bereiken zonder een trap op te hoeven? Je leert naar dingen te zoeken die andere mensen nooit opmerken.

Toen ik het computerlokaal ontdekt had, werd dat de enige ruimte op school waar ik me geen buitenstaander voelde. Buiten werd ik ofwel betutteld door het personeel ofwel ge-